

Entrevista a Manuel Delgado

L'art pot esdevenir instrument per donar forma al malestar, per visibilitzar-lo, per posar determinades preguntes en un entorn col·lectiu. Volíem preguntar-te com entens tu aquestes possibilitats de polititzar el malestar des d'una perspectiva més àmplia i també des d'una pràctica personal.

Jo crec que la tasca política consisteix justament a polititzar els conflictes, és a dir, evitar que es perdin. Si fossin llamps sobre aigua per altres àmbits, que podrien ser merament estètics, en aquest sentit l'única politització que es pot aconseguir, si més no, per a mi, és la que deriva en organització, i organització per la lluita, el que sempre s'ha dit i sempre s'ha procurat fer. El cànon del que seria, bàsicament, el combat polític. Quin és el paper que hi poden tenir l'art, la creació, l'especulació formal? S'entén que és el de posar-se al servei d'aquestes dinàmiques, però sempre amb la consciència de la seva condició dependent i subordinada, és a dir, al servei, justament, d'aquestes causes l'instrument de les quals no pot ser altre que l'organització. La idea que pugui, d'una forma o altra, posar sobre la taula les problemàtiques i ajudar a ampliar la consciència és el que és més discutible perquè, a la pràctica, l'art contemporani bàsicament interpel·la l'art contemporani. Si finalment s'acaba desenvolupant en una mena d'esfera tancada en què tot el que fa l'artista és bàsicament per a altres artistes i un públic eventualment interessat però minoritari, que és el que bàsicament coneix la qüestió i és assidu a les sales i a les exposicions, sobretot si hi ha canapès i ja està. Però a la pràctica la seva capacitat de transcendir el que seria aquesta mena d'àmbit tancat que és ara per ara l'art contemporani crec que és mínima. Jo crec que la major part de la població que podria sentir-s'hi preocupada no rep aquest tipus de missatges. Tampoc no estic convençut que la major part d'artistes tinguin aquestes majories socials com a destinataris dels seus missatges.

En relació amb aquestes idees, creus que es pot irrompre a la societat amb aquesta voluntat de fusionar aquestes pràctiques artístiques i activistes? L'artivisme, que s'anomena, quan les pràctiques artístiques estan al servei de col·lectius activistes. Què en penses, d'aquest maridatge?

S'intenta. He vist expressions de moviments socials que tenen una derivació estètica. La qual cosa, primer, implica que, a vegades, tinc la sospita —fins i tot la inquietud— que només tenen una derivació estètica i que la funció que tenen és la de generar espectacles, que al capdavall, tenen una vocació transformadora relativa perquè, ja em diràs tu que és el que poden fer. De fet, jo crec que el model que porta l'artivisme, el referent del qual, com tothom sap, és la *performance* i el què seria la tradició situacionista, al capdavall, algú podria pensar que moviments com el 15M són produccions neositucionistes o artivistes... Però torno a repetir: es desfan, es desinflen tan bon punt es produeixen, generen una bombolla de certesa, fins i tot de creació d'especulació formal, però la seva capacitat d'incidir o transformar les estructures socials és mínima, perquè les estructures socials no són interpel·lades.

Justament el fet que treballin d'una forma intensa la variable irrompre-interrompre i explotin la situació com la seva matèria primera denota la seva

escassa capacitat de transcendir, la seva capacitat eventual de generar aquesta mena d'esclats de certesa que acaben, bàsicament, al cap de poc, literalment, esclatant en l'aire com el que són: bombolles. A més a més, com es mesura la capacitat de canviar les consciències i, per extensió, canviar les condicions de vida? Els conflictes es produeixen sobre l'escenari, encara que siguin espais públics; les transformacions s'inicien bàsicament als llocs de treball, o als barris, però sempre on unes persones implicades i afectades d'una forma o altra prenen consciència de la seva situació i aspiren a modificar-la. Però, si no, al capdavall, és bàsicament dedicar-se a conrear una mena de festes sorpresa que són entranyables, simpàtiques i són perfectament compatibles amb el que és l'*statu quo*.

En relació amb el que comentaves del tema de l'afectació —deixar-se afectar—, hi ha diverses pràctiques artístiques i activistes que treballen des de l'empatia, des de la vulnerabilitat, i potser enfoquen el que no es mostra en els principals mitjans de comunicació, en el relat dominant. Encara que sigui de manera breu, com mencionaves, hi ha una possibilitat d'interrompre de manera temporal, encara que després potser les coses continuïn igual. Es poden articular aquests nous relats des d'aquesta capacitat d'afectar, des de l'empatia, la vulnerabilitat, la fragilitat?

Doncs no ho sé... Primer, perquè no sé si ho he entès, i, segon, perquè tampoc no sé si es pot mesurar... A veure, de què estem parlant? Una persona que està a l'atur no és que sigui fràgil, no és que sigui vulnerable... És que l'estan putejant. O sigui, el que li cal, bàsicament, no és empatia; el que li convé és tenir un mínim de consciència de classe, i de vergonya, de passada. El problema, bàsicament, rau en si muntant un «número» es pot aconseguir alguna cosa. El problema rau bàsicament que es parli de malestar. És clar que el malestar es pot convertir en estètica, però el malestar és malestar; al que pot, diguem-ne, contribuir, és a crear, bàsicament, ja que l'evidència del que hi ha d'evident, que és que hi ha malestar, però justament convertir-lo en estètica és pràcticament condemnar-lo a desaparèixer en el no res. Si finalment aconseguixes que aquesta consciència s'acabi resolent en una posada en escena més o menys creativa, evidentment, estàs tancant la possibilitat que aquest malestar, si no troba altres vies, s'acabi convertint en organització i en lluita.

Estem davant d'una dinàmica que implica bàsicament això: malestar, neguit, desassossec, indignació... però res que pugui assemblar-se al que la tradició revolucionària havia considerat justament com la preparació per al canvi, fins i tot per a la revolució. És una altra cosa. A més a més, de fet, aquesta mena de, diguem-ne, creativitat arran de terra que es desplega a la vida quotidiana i que adverteix a propòsit de la seva fragilitat, al capdavall és perfectament compatible justament amb el que volen que siguin ciutats creatives, en què una certa dosi de dissens, d'inconformitat i de rebel·lia, no és que sigui perfectament acceptable, sinó que és un ingredient positiu que demostra fins a quin punt, diguem-ne, una dosi acceptablement mesurada de rebel·lia creativa és perfectament contributiva al que és finalment el producte d'una ciutat, ja saps, inquieta, intel·ligent, capaç de crear coneixement, empatia...

A veure, l'art és una forma de generar monstres, la funció dels quals és fer pensar. Això és, bàsicament, el que sempre ha fet l'art. L'art polític ha tingut —o hauria de

tenir—, si més no fins no gaire, la voluntat, justament, de posar-se al servei d'aquesta mena de presa de consciència. Ho ha fet a partir de convertir en forma el que són sentiments o sensacions, però la derivació que ve després no acaba en aquesta mena d'expressió més o menys brillant, més o menys espectacular, perquè, al capdavall, més o menys és del que estem parlant: acabava derivant en organització, en empoderament. Ara justament acaba en si mateix, és autosuficient, o sigui, no es posa al servei de cap causa que no sigui ell mateix, i això és justament el que acaba resultant estèril. Per entendre'ns, ara per ara hi ha bàsicament aquesta mena d'espasmes, de convulsions més o menys creatives, que en el fons demostren que hi ha una *classe creativa*, que alguns dirien, que està en condicions d'adornar la realitat, bàsicament, amb aquesta mena de posades en escena que, torno a repetir, acaben en si mateixes perquè no es posen al servei de res. Tenen la pretensió, a més a més, de servir per si mateixes, que és el que resulta inacceptable. O sigui, ara per ara, la pretensió de l'art activista és la de ser un instrument de modificació, que és justament el que diferencia l'art activista de l'antic i ara tan desprestigiada agitprop.

Ara hi ha activistes que activen... però la idea d'*agitació*, en el sentit clàssic de la paraula, que és el servei del que exposava, diguem-ne, l'antic art polític, ha desaparegut. Ara és «*yo me lo guiso, yo me lo como*» i, bàsicament, el que fem és això: propiciar... no ho sé... moments esplèndids de creativitat. D'altra banda, torno a repetir, estèrils, perquè què? Bé, estèrils relativament, ja que segons quins teòrics de l'art activista poden acabar perfectament al Parlament com a diputats, però això és una altra història.

En relació amb la subversió i la subvenció, veus clarament com es desactiva el que és aquesta capacitat crítica dintre d'aquestes línies.

Aquesta subversió és subvenció, perquè, t'ho dic de debò, aquest tipus de subversió és perfectament subvencionable, per què no? No és justament la funció de l'art ser trencador, rupturista, agosarat, la de ser audaç... doncs, ja està, perfecte, té dret a qualsevol cosa, sempre i quan sigui art; mentre sigui cultura, cap problema. Si tu, d'una forma o altra, en un determinat moment, muntés una història d'aquestes creatives amb vocació subversiva, et deté la policia i després justifiques davant de la policia o el jutge que és una *performance*, et deixaran anar, i és una cosa de la qual tinc una experiència personal. Tant se'ls en fot, home. En definitiva, és inofensiu i és perfectament assimilable, i, de fet, acaba on bàsicament acaba, que és als museus. Justament en aquella mena de reservoris que tant es despreciaven perquè s'aspirava que l'art recuperés el lloc a la vida quotidiana, automàticament queden desmentits perquè al final acaben tornant allà d'on mai no van partir, perquè eren com una mena de delegacions. Aquesta creació és bàsicament una delegació dels museus, per molt que tingui la pretensió de ser tal... És com els centres comercials, una mena de, diguem-ne, ciutats de *mentirijilla*, perquè, bàsicament, l'art activista, el que fa és portar al carrer el que és la lògica del museu. Són formes d'art públic, d'altra banda, no sé perquè han de renegar d'aquesta naturalesa. De bona voluntat, segur que en tenen... bona voluntat...

Una altra qüestió que et volíem preguntar en relació amb el teu extens treball en què analitzes l'espai públic del model de Barcelona, la Barcelona real. Analitzes la ciutat

líquida en diversos dels teus textos i també estàs treballant a l'Observatori d'Antropologia del conflicte Urbà molt activament, en què teniu diverses línies de treball. Vas comissariar, conjuntament amb altres persones, «BCN. Sents la violència?». Podries parlar d'aquest projecte en relació amb aquesta politització del malestar?

Hi havia una cosa, que crec que és més interessant i que té a veure amb això, i que va ser una iniciativa que es va dir «L'himen, umbral, llindar» i que vam fer conjuntament. Perquè vegis claríssim que, des del punt de vista polític, efectivament, sóc un agent doble, i no em preguntis de quin bàndol estic perquè tampoc no t'ho sabria dir. És a dir, bàsicament perquè ara per ara els centres de cultura i els museus són els únics que tenen diners per pagar algun tipus d'iniciativa, perquè si hem d'esperar que la universitat ens en doni... Per tant, accepto la contradicció però és veritat jo hi he col·laborat. Tampoc no creguis que la universitat és especialment més exemplar... Però és el que hi ha. Doncs era una cosa que estava tenint la seva gràcia, que vaig fer amb l'Andrea Corachán i era bàsicament treballar un seguit de muntatges als vestíbuls de museus de Barcelona, un dels quals, justament, era el del Santa Mònica. També el del MACBA, el de la Tàpies, Caixafòrums de Barcelona, Lleida, Girona, Palma i Tarragona, Can Xalant i ACVIC a Vic. I el tema era bàsicament, aquesta mena de, diguem-ne, reflexió, de propòsit de quins són els llindars del museu. En quina mesura és possible col·locar-te en un punt entremig en què tinguis un peu al carrer i l'altre a dins? Que, bàsicament, és la metàfora perfecta per definir les pretensions de cert tipus d'art activista. Aquí crec que la reflexió tindria a veure bàsicament amb aquesta mena de raonament que estic intentat compartir ara, que és dir: «Escolta, nosaltres, de quin costat estem? Això de la nova institucionalitat del museu, és realment viable? No deu ser, al capdavall, una mena de reconversió que permet demostrar la generositat del mateix claustre cultural, del mateix contenidor cultural, d'expandir, com una mena d'ona, la seva pròpia lògica creient que se n'escapa, quan en el fons el que fa és contaminar el que fins ara s'havia mantingut al marge, que és el carrer, que és justament on passen les coses, que és on cada dia hi ha *performances* creatives? Perquè la vida quotidiana n'està farcida». I aquesta era bàsicament la voluntat, posar de manifest que era impossible escapar d'aquesta lògica. Perquè la mateixa denominació d'origen d'*art*, la mateixa denominació d'origen *cultura*, ja són, per definició, màquines de desactivar. I, en aquest sentit, el que defensaven justament era això, és a dir: és que no hi ha res a fer si l'art no és capaç d'escapar, si l'artista no és capaç justament de deslliurar-se de la seva condició d'artista i retorna a ell i allò que crea la vida, que és d'on va sortir? Això és justament el que bàsicament volíem explicar.

Al carrer ja passen coses, permanentment hi ha irrupcions i interrupcions, i el màxim que pot fer l'artista és accelerar aquesta lògica, la lògica del carrer, de la vida quotidiana, i posar de manifest les seves virtuts fins i tot emancipadores. Posar de manifest que el que ell vol, el que ell desitja, ja existeix, i l'única cosa que ha de fer és justament posar-ho de manifest, però posar-ho de manifest des de la humilitat, no des de l'arrogància de pensar que com a artista pot fer alguna cosa que no sigui posar-se al servei dels que estan donant la cara per una causa o per una altra. En el moment que creu realment que ell, com a artista, pot fer una cosa que no sigui, diguem-ne, sensiblement servir, demanar: «A veure, què puc fer? Jo

sóc creatiu. Digueu-me quines són les instruccions». Tot el que no sigui bàsicament això, tot el que no impliqui creure que tu, com a artista, ets capaç de fer alguna cosa que no sigui bàsicament posar-te al servei dels altres, és pura impostura. I és no adonar-te que en definitiva estàs contribuint perfectament al que teòricament estàs combatent, que és justament la ciutat activa. Aquesta mena de ciutat que pot viure d'aquesta mena d'irrupcions i interrupcions que posen de manifest que tot és un espectacle perfectament controlat. L'art és una màquina de domesticar.

En relació amb aquest art com a màquina de domesticar, abans que comencéssim l'entrevista mencionaves les teves experiències en relació amb l'ocupació d'espais com l'IKEA, diverses pràctiques que volien crear parèntesis a una «quotidianitat» estereotipada. Podries parlar d'aquest procés i del moment determinat en què decidíu deixar-ho per no ser absorbits pel mateix sistema?

Això van ser uns amics. Jo tenia uns amics que, efectivament, entre el 2005 i el 2007 van fer un seguit de, diguem-ne, accions, que consistien justament a irrompre i interrompre. Era interessant perquè era una mena d'aplicació pràctica del que eren teories a propòsit de la «xusma». O sigui, com es podien generar petites «xusmes», petites... com ho podríem dir? Turbulències en forma de grumolls, literalment, de fusions humanes que es generaven del no res, i que eren capaces de dur a terme actuacions que tenien com a lògica justament aquesta mena de desbaratament de la vida quotidiana. No és una qüestió original, de fet. I després, els «iaioflautes», una mica, han seguit aquest model d'una forma explícita. Però era un grup simpàtic i tenia la seva gràcia perquè, de fet, van ser uns dels que van contribuir a la invasió per terra, mar i aire del Fòrum de les Cultures al juliol de 2004. Jo crec que, una miqueta, els va fer gràcia, diguem-ne, l'equació. Van veure que la fórmula era senzilla: era generar petites multituds, petites masses que funcionaven efectivament com un sol ésser i que eren capaces justament de fer realitat canvis, encara que fossin transitoris. No ens enganyem, que en el fons tampoc no amagava la seva referència lefebvriana i situacionista.

Van fer coses interessants. Recordo, per exemple, que la primera va ser l'apropiació d'un autobús de turistes, d'aquells de dos pisos, per portar-lo a un centre d'atenció d'estrangers. «Guiris a la Verneda», deia la pancarta que van posar. Després... què més van fer? La segona va ser al Liceu, en interrompre la reconversió del Liceu en una piscina de boles. Recordo, perquè m'ho van explicar, que la consigna era molt *xula*, perquè es van presentar a l'escenari i van dir: «Vosaltres sou els de sempre. Nosaltres, també». Érem els de sempre, ja saps... van fer més coses d'aquestes, van celebrar, una festa de pijames a l'IKEA, la intervenció final que va córrer a càrrec d'Ada Colau, que corria per allà. Tot això està penjat. I, després... què més? Van fer un pícnic al Liceu el primer de maig per evocar quan es va convertir, ja feia setanta anys, en menjador popular. La festa de pijames a l'IKEA que deies, un sorteig de pisos a la Torre AGBAR. El cas, bàsicament, és que es veu que aquesta *penya* van anar al MACBA a veure una exposició sobre creacions urbanes, o alguna cosa per l'estil, i van veure una sala en què hi havia les imatges de les seves accions, i es veu que van trucar a la resta i van dir: «Escolta, aquí diu que sou *performers*», i és clar, evidentment, això és el pitjor que els podia passar, perquè l'objectiu d'aquesta gent era sortir a Telecinco. Ja està, no té cap misteri: el que feien era muntar *pollo*s, i l'objectiu, bàsicament, era sortir a la tele. De fet,

posaven al servei de mogudes la lluita contra la normativa cívica, per exemple, o el recolzament a «V de vivienda», però bàsicament, el que creaven, eren *pollos* per sortir a la tele. És a dir, la seva voluntat era publicitar una causa determinada, una mena d'espots, diguem-ne, fets arran de terra. És clar, que els diguessin que estaven al CCCB i que els diguessin també que estaven en una altra exposició, allà a La Capella... Fora, es van dissoldre. Tot i que hi va haver una detenció d'una persona a qui van acusar de ser-ne l'instigador. El cas, bàsicament, és que la gràcia del tema és que va dir davant de la policia i els jutjats que va ser una *performance*, la qual cosa automàticament va implicar que el cas s'arxivés. Era una *performance*. Si haguessin sospitat que era una protesta social segurament no hagués passat, però com que era una cosa cultural, en fi, ja se sap... artistes.

Com deies, els diversos registres en què es poden veure les seves accions al MACBA, que es puguin fagocitar no desactiva que les persones, quan els vegin a Telecinco, rebin un contrarelat que pugui generar un impacte i unes reflexions.

No és el mateix muntar *pollos* que fer art. És que no és el mateix. Evidentment que tot pot ser art, els especialistes sabran què és i què no és art, és una temàtica que no m'interessa, ni a mi ni a molta gent. Per tant, la qüestió, bàsicament, és que el que tu fas són accions amb finalitat propagandística. Ja està, no té cap misteri: això és propaganda i es diu exactament *acció-propaganda*, *agitació-propaganda*. El que d'una forma o altra és desactivador és la pretensió que és art. Si és art, automàticament, ja està, ja ho tenim controlat, ja sabem bàsicament que el que expressa és l'insaciable creativitat personal d'uns tipus genials. Si són bàsicament una colla de penjats que es dediquen bàsicament a muntar *pollos* per sortir a la tele, la qüestió és diferent, perquè tothom sap què pot fer un artista, però ningú no sap què pot fer un, diguem-ne, penjat, un desgraciat que de sobte està enfadat. És aquí, la diferència. Què és el que generaven? El que generaven ells eren coalicions de vianants, no era altra cosa. Eren coalicions de vianants que de sobte decidien, justament, trencar amb la maledicció com a individus que van d'un lloc a l'altre per treballar habitualment, a convertir-se, en tant que era una sola cosa capaç de fer qualsevol cosa. No eren artistes. L'artista, bàsicament, és un individu creatiu que pot ajuntar-se amb uns altres, però sempre sense perdre de vista la seva individualitat, la seva creativitat; aquella gent no. Aquella gent, d'una forma o una altra, havien decidit esdevenir irresponsables, i no pot ser un art irresponsable. L'art, d'una forma o altra, és sempre conscient de la seva creativitat. Ells no, ells volien muntar *pollos* per generar un spot. Per què montes un *pollo*? Doncs perquè et vegin. El que volien bàsicament era muntar una escena. Tothom sap què significa muntar una escena en una situació quotidiana: «Escolta, m'estàs muntant una escena...». El que volien, bàsicament, era muntar una escena, però no fer art. No era la seva intenció. És que no passava pel seu cap, bàsicament, dir que eren artistes, que eren *performers*. Era una humiliació. Eren només uns penjats que estaven muntant un *pollo* per cridar l'atenció.

Tornant a l'exposició que vàreu organitzar, «BCN. Sents la violència?», podries mencionar quins eren els ítems que volíeu destacar especialment i com vàreu relacionar-los amb la ciutat?

De fet l'argument era fàcil: era jugar amb la frase «Sents la violència?», «¿Lo pillamos?». És clar, si és la violència té doble lectura des del punt de vista estrictament semàntic. Això implica un cert problema per traduir, perquè en català està clar: «sents la violència?» volia dir «escoltes la violència?», i també «sents la violència?», en el sentit de si l'experimentes, i per tant era una doble vessant. D'una banda, pensar a propòsit del que implica experimentar la violència, vull dir, la sents a la pell? I l'altra qüestió era bàsicament si la sents en el sentit de si la notes com un baix continu. L'argument era aquest. Tant l'argument central com les diverses peces que hi havia estaven treballant a partir de la il·lustració d'aquesta mena de zum-zum, de rum-rum permanentment actiu a la forma d'una mena de so constantment activat, però a penes audible, que és justament la forma d'esquitxos que reflecteixen els mitjans de comunicació de forma melodramàtica i sempre dient que els violents són els altres, sinó una violència permanent, que no sents perquè hi és sempre, que no sents perquè hi ets dintre. I l'altra qüestió era que justament eren els sorolls, el que d'una forma o altra denotaven violència. Per exemple, un segell. Mira que és poca cosa. Però un segell té a veure amb un document, com per exemple una ordre d'allunyament, o una llei o una ordre d'expulsió. Però hi ha un moment culminant, que és quan algú estampa un segell. Aquest soroll és violència. Per exemple, quan sentim bàsicament un artefacte d'aquests de BCNeta que neteja els carrers, no som conscients que el que neteja és alguna cosa més que brossa; està, d'una forma o altra, exemplificant aquesta mena d'activitat higienitzadora, que és a la que s'abandonen tots els ajuntaments, també aquest d'ara, que és bàsicament posar decent la ciutat a partir de netejar-la, i no només en el sentit de «posar-la guapa i neta», sinó bàsicament d'eliminar el que sobra, que són essencialment els pobres i 30.000 coses més...

Poden ser sorolls, però també poden ser silencis. Hi ha operacions immobiliàries que fan que els barris callin, que imposin justament el silenci sobre el que és justament la vida quotidiana que abans sonava, el soroll d'una persiana, un gos que borda lluny, una moto que passa una miqueta a prop... Aquesta mena de textures quotidianes de la vida són aquí, parlen de la vida, que és justament el que s'acaba quan es destrueix un barri. Per exemple el «pi, pi, pi» d'una màquina excavadora marxa enrere, el que t'està indicant és que estan fent obres, i tu saps què vol dir *fer obres*: que estan enderrocant una casa, estan enderrocant les vides que hi havia en aquella casa, que també queden enderrocades, que també queden convertides en runa i no te n'adones fins a quin punt és una forma de violència. Una excavadora és una forma de violència. Autèntica violència; no la violència urbana sinó violència urbanística. En canvi, són sorolls que conformen la nostra vida quotidiana. És una violència, diguem-ne, de cada dia, que tu has patit avui, en el decurs del dia, segur. Justament hi havia un apartat que a mi em feia molta gràcia, que en un determinat moment baixava el sostre i t'obligava a ajupir-te, que era una forma de dir-li al visitant: «Vinga, va... Tu de què creus que va, aquesta història? Creus que no va amb tu? Mira que fàcil és fer-te abaixar el cap...». Perquè en definitiva tu també t'humilies trenta vegades al dia. A més a més, vam fer una entrevista pel carrer convidant la gent que expliqués l'última vegada que es van sentir una merda: «Quina va ser l'última vegada que et vas sentir una merda?». I podia ser a casa, al carrer, al metro, a la feina... A la feina cada dia. «Quina va ser l'última vegada que vas notar la violència? Que vas dir: "Hòstia, sóc una merda"?». I, a més a més, potser et convencien... Això és la *moraleja* de l'exposició. I tenia gràcia, perquè sol

tenir un paper fonamental. De fet era una exposició de sons. Com sonen, les coses? Com arribes a sentir-les? I bàsicament la idea és aquesta: la violència és un baix continu, no la sents perquè hi ets dintre. El que demanàvem era que es notés, que se sentís.

En relació amb el que comentes quan vas fer aquestes entrevistes per obrir espais de comunicació, hi ha molts projectes en què el procés col·laboratiu, relacional, té un èmfasi especial. Ara deixem de banda les institucions i centrem-nos en aquests projectes que es duen a terme fora de les institucions, amb aquesta idea de l'art relacional, de compartir, de fer comunitat. Deixant de banda la institució, que ja has deixat clar que desactiva qualsevol consciència crítica, veus factible que les pràctiques artístiques —fora de la institució— esdevinguin un aglutinant per generar espais compartits, un ritual simbòlic...?

Vols dir bàsicament estimular la participació?

No solament estimular la participació, sinó un debat i un pensament crítics, més enllà de quelcom merament festiu, que abans has mencionat el tema festiu com un bluf, sinó de generar quelcom.

Vols dir que el que importa bàsicament és fins a quin punt l'art pot contribuir a la participació, generar comunitat i consciència... Un espai d'autogestió en què la gent sigui capaç. No es pot, una merda. Primer, si entren en aquest camp de la participació, aleshores és molt possible que acabin perdent els nervis. Ara per ara, la participació és participació del dominat en la seva pròpia dominació i ja està. I això és el que es porta aquesta temporada i és bàsicament tot això dels comuns. El problema que tenim ara, i no es veu fins a quin punt l'art és una contribució positiva, és un problema de definir aquest col·lectiu, perquè el col·lectiu no és allò comú. Allò comú no és allò col·lectiu, i, de fet, jo crec que és una cosa ben distinta, per no dir el contrari.

Ara per ara, el que hi ha, bàsicament, és una premissa: hem de generar espais d'autogestió, espais d'una forma o altra comunitaris en què puguem demostrar que som capaços de viure la nostra vida pel nostre compte. Jo sóc l'Administració i dic: «Hòstia, mira aquests, ara diuen que s'organitzen!». És clar, que s'organitzen... En definitiva es tracta bàsicament de com, primer, la derrota de l'esquerra, per començar i, segon, l'evidència que algun dia el que van prometre com a estat del benestar, han desaparegut. Davant d'aquesta perspectiva, què és el que hi ha? Aquesta versió de la idea de capital social que consisteix bàsicament a anar a l'austeritat, «perquè si esperes que ho faci jo ho tens clar»... O sigui, en definitiva, es tracta, bàsicament, de fer que la gent s'ho munti pel seu compte... Que no esperi res dels que teòricament haurien de garantir el benestar públic, perquè el que és públic ha desaparegut. Al capdavant, és una forma d'adaptar-se al triomf final del neoliberalisme, d'apanya-te-les... En el fons, la idea és perversa, la idea de comunitat implica bàsicament...

Parlant de religió i de rituals, la idea de comunió, implica, bàsicament, generar territoris adjacents amb gent a dintre i gent a fora... El que és col·lectiu no es defineix per un territori. En el sentit polític de la paraula, un espai públic és un

espai col·lectiu, però no és un espai comunitari. Primer, perquè no hi ha espais comunitaris, hi ha territoris comunitaris; la idea de *comunitat* bàsicament vol dir si ets a dintre o ets a fora, que d'una forma o altra, com aquella pel·lícula, *La comunidad*, d'Álex de la Iglesia, sempre ha preguntat: què fas tu per la comunitat? Abans de fotre't un parell d'hòsties... Aquí hi ha el perill: que estem bàsicament davant de les conseqüències de la complicació que avui significa defensar el que és col·lectiu. És vertiginós, és esparverant. Si és aquesta, la idea, aleshores, la capacitat d'organitzar-nos ja no existeix.

Aquesta gent que muntaven aquests *pollos* no era una comunitat, era un col·lectiu. No és el mateix formar part d'una comunitat que formar part d'un col·lectiu. La gent que viatja en autobús és una col·lectivitat, no és una comunitat; la gent d'una fàbrica que lluita no és una comunitat, és un col·lectiu. Per què? Perquè estan junts, bàsicament, perquè lluiten per una sola cosa, o per unes quantes, però d'una forma o altra perquè es posen d'acord, en ordre a fer alguna cosa... una comunitat bàsicament és una forma de convivència, en què una forma o un grup decideix muntar-s'ho pel seu compte davant de l'evidència. Saps per què? Perquè no volen saber res de l'Estat. Per cert, l'Estat tampoc en vol saber res, d'ells. Per tant, tot perfecte. És el dia a dia del comunitarisme parlant, diguem-ne, de religió, de grups més o menys autosuficients que són capaços de sobreviure al marge tant de l'Estat com del mercat. Però això implica bàsicament la idea que pots escapar-te, és que sempre és la idea... La idea és que es pot escapar del que seria tota la maquinària, les sinergies que són les que marquen, la família, el mercat, el capitalisme... Són perspectives que creuen que és possible escapar del capitalisme, que és possible generar bombolles de certesa en què uns quants escollits són capaços de sobreviure al marge de l'Estat i del mercat, però no és veritat.

En totes aquestes històries de què hem parlat, el que mai no ha aparegut, si t'hi fixes, és la paraula *capitalisme*, i és bàsicament el que podem acceptar, que el capitalisme hi serà per sempre, no podem superar-lo mai. Potser és veritat, però no vols dir que no ens resignem massa d'hora? Perquè, al capdavant, estem dient «empatia tal i qual...», que és el *rotllo* de les vibracions de la contracultura... Això és un desastre total perquè implica, i torno a repetir-ho, perdre de vista que l'enemic és el capitalisme i que l'antídot per al capitalisme no és l'empatia, ni tan sols la democràcia. El contrari del capitalisme és una altra cosa; si no és el socialisme, serà alguna cosa que algú s'inventarà... No funciona perquè ens convertim tots en vegans o cultivem horts urbans... En el fons és una revolta purament espiritual que implica la teva capacitat de mantenir a ratlla el pecat, el teu asteisme farà alguna cosa: anar a l'Amazònia, salvar els animals, la sostenibilitat del planeta... Si el problema és que això és una societat crònicament injusta, una estructura que, no és que sigui asimètrica, sinó que viu de l'asimetria que permanentment genera. Encara podem parlar per fer notar justament que la qüestió és que la màquina del capitalisme és una màquina de depravar, de destruir, una màquina d'entristir... Pot fer-hi alguna cosa, l'art, davant d'això?